

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Рівне – 2020

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету.

Цюлопа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 30.01.2020 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2020. – Вип. 6. – 272 с.

ISBN 978-966-416-720-5

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Гарлайчук О.В.</i> Дидактична гра як засіб виконавсько-технічного розвитку скрипалів-початківців.....	5
<i>Мазур Д.В.</i> Стан розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів.....	11
<i>Пастушенко Л.А., Пастушенко А.С.</i> Основні тенденції формування гуманістичних цінностей сучасного вищого навчального закладу.....	16
<i>Прокопюк Л.В., Овсіюк Н.М.</i> Специфічні особливості студійної роботи вокалістів.....	21
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Технологічні основи колективного виконавства.....	29
<i>Топоровський Н.Ю.</i> Специфіка фаху диригента-хормейстера.....	38
<i>Ужинський М.Ю., Прокопюк Л.В.</i> Роль сучасних звукових технологій у концертній роботі вокалістів.....	42
<i>Устенко К.О., Гарбуз Т.В.</i> Формування творчої активності у студентів в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики.....	49
<i>Филипчук М.С.</i> Виконавські прийоми та техніки гри на бас-гітарі: теоретико-методичний аспект.....	57

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Брикайло Н.В.</i> Бандурне мистецтво на теренах України: генеза та шляхи розвитку.....	66
<i>Бульботка А.А.</i> Українська сучасна духовна хорова музика: аспекти побутування.....	73
<i>Валентюк Т.А.</i> Життєдіяльність Камерного хору "Воскресіння" м. Рівне: заснування та ключові етапи розвитку.....	79
<i>Даюк Ж.Ю., Проказюк Р.І.</i> Вплив європейської культури на зародження піаністичного мистецтва України.....	89
<i>Даюк Ж.Ю., Шишка Я.М.</i> Культурно-історичні аспекти виникнення та розвитку струнно-смічкових інструментів.....	94
<i>Дем'янюк О.О.</i> Штрихи до педагогічного портрету Людвіга Котлара.....	100
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічна і диригентська спадщина Елеонори Скрипчинської в історичному часі української музичної культури (до 120-річчя від дня народження).....	105
<i>Закопець Л.М.</i> Методологічні аспекти роботи над звуком на початковому етапі навчання гри на гобої.....	114
<i>Заходякін О.В., Лістратова Т.М.</i> Передумови становлення та розвитку естрадно-джазового виконавства в Україні.....	122
<i>Корнієва А.Г., Фарина Н.П.</i> Ім'я Соломії Крушельницької в контексті національного бренду.....	126
<i>Марцинковський С.Л.</i> Секрети педагогічної майстерності Станіслава Димченка.....	132

<i>Нестерчук О.В.</i> Концерт фа-мажор для фортепіано з оркестром Джорджа Гершвіна: художньо-виконавський аспект.....	143
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> До питання становлення та розвитку українського фортепіанного мистецтва.....	149
<i>Прит К.О.</i> Теоретичний аналіз школи bel canto.....	155
<i>Прищепи Т.Б.</i> Творчий портрет музиканта-мультиінструменталіста Богдана Прищепи	161
<i>Рокищук І.І., Белік В.М.</i> Мікшерний пульт як складова частина концертно-турової звукорежисури	165
<i>Столярчук Б.Й.</i> Уляна Кот – майстриня, берегиня традиційної української культури	172
<i>Трофімчук К.А.</i> Культурно-музичне середовище Америки ХХ століття: стилістичні ознаки та особливості розвитку	176
<i>Харитон І.М.</i> Авторство давньоукраїнської церковної монодії.....	184
<i>Хоменюк Т.С.</i> Феномен творчості Майкла Джексона: вокально-виконавський аспект	190
<i>Якимчук С.Н., Піддубник В.Г.</i> Генеза хорової культури Галичини у світлі духовних традицій другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	195
<i>Яковець О.М.</i> Особливості фактури у бандурній музиці Г.Хоткевича	202

РОЗДІЛ ІІІ.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Смаль-Стоцька І.М.</i> Європейський досвід впровадження інклюзивної освіти	210
<i>Гедьфалві Т.І.</i> Розвиток музичного слуху молодших школярів засобами карпатського фольклору	216
<i>Кобилянська К.О.</i> Організація самостійної роботи учнів у процесі фортепіанної підготовки.....	222
<i>Кривчук І.П.</i> Нетрадиційний урок як середовище розвитку музичного інтересу молодших школярів	228
<i>Палаженко О.П., Єгоров А.С.</i> Зміст музично-просвітницької діяльності студентів-магістрантів у мистецьких закладах вищої освіти	235
<i>Солдатенко А.Л., Радковська Л.М.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учнів-підлітків	241
<i>Томчук О.В., Крижановська Т.І.</i> Розвиток стильової грамотності учнів 8-11 класів на уроках інтегрованого курсу "Мистецтво".....	247
<i>Цаун Р.В.</i> Методика роботи з дитячим фольклорним ансамблем.....	254
<i>Шихова Г.І.</i> Педагогічні особливості застосування інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва	260
Про авторів	268

Література:

1. Кашкадамова Н. Історія фортепіанного мистецтва XIX сторіччя / Н.Кашкадамова. – Тернопіль: Астон, 2006. – 608 с.
2. Корній Л. Історія української музичної культури від давнини до початку XX століття / Л.Корній. – К.: Музична Україна, 2018. – 364 с.
3. Лігус О. Українська фортепіанна музика XIX – початку XX ст. у контексті Європейського романтизму (жанрово-стильова динаміка) / О.Лігус. – Київ : Видавництво Ліра, 2017. – 224 с.
4. Людкевич С. Микола Віталійович Лисенко як творець української національної музики / С.Людкевич // С.Людкевич. Дослідження, статті, рецензії, виступи. – Львів : Видавництво М.Коць, Дивосвіт, 1999. – т.1. – 1999.
5. Михалюк А. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва: навчально-методичний посібник / А.Михалюк. – К.: Видавництво Ліра, 2016. – 220 с.

УДК 378.147.371.134

Прит К.О.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ШКОЛИ BEL CANTO

Анотація. У пропонованій статті представлені історичні відомості про формування вокально-виконавського стилю "bel canto", визначені основні напрямки розвитку італійської вокальної школи.

Ключові слова: поняття "bel canto" і "вокальна школа", італійські вокальні школи: римська, венеціанська і неаполітанська, opera-buffa, opera-seria.

Анотация. В предлагаемой статье представлены исторические сведения о формировании вокально-исполнительского стиля "bel canto", определены основные направления развития итальянской вокальной школы.

Ключевые слова: понятие "bel canto" и "вокальная школа", итальянские вокальные школы: римская, венецианская и неаполитанская, opera-buffa, opera-seria.

Annotation. The proposed article presents the historical information on the formation of vocal-style "bel canto", identifies the main directions of development of the Italian vocal school.

Keywords: concepts of "bel canto" and "vocal school", Italian vocal schools: Roman, Venetian and Neapolitan, opera-buffa, opera-seria.

Постановка проблеми. В даний час проблема аналізу виконавського стилю, манери виконання є важливою передумовою творчого розвитку. На думку відомих дослідників різних наукових галузей (І. Зязюн, Н. Коваленко, Л. Куненко, Е. Кучменко, В. Феоктистова, М. Ярмаченко) неможливо зрозуміти загальні педагогічні принципи навчання підростаючого покоління на національній основі та формування взаємостосунків між ними, зокрема

прогнозувати розвиток вітчизняної системи освіти, якщо не розглядати її динаміку в контексті розвитку певної цивілізації. Ф. Корольов робив акцент на тому, що історичний підхід до вивчення педагогічної науки, розширює обрій дослідження та підводить до більш глибокого розуміння самого явища. Невід'ємним компонентом формування сучасної загальної культури особистості є естетичне виховання. Його спрямованість на опанування підростаючим поколінням культурного досвіду, зокрема багатогранної світової та національної вокальної спадщини, співвідноситься з доктринальним положенням Концепції національного виховання.

Метою статті є висвітлення основних етапів формування вокально-виконавського стилю "bel canto", визначення провідних напрямків розвитку італійської вокальної школи для актуалізації головного завдання сучасної музичної освіти – відновлення та запозичення кращих вокальних традицій всесвітньої культурної спадщини у освітньо-виховному процесі є розкриття психолого-педагогічних механізмів взаємодії диригента та оркестрового колективу як основи його творчої діяльності.

У подальшому історичному огляді простежимо шляхи розвитку оперного вокального мистецтва в контексті історії розвитку опери [1; 4; 6; 7], вирізняючи характерні риси стилістики, манери оперного співу.

Аналіз досліджень. Мистецтву "bel canto" присвячено багато музикознавчої літератури, але, в основному, це зарубіжних дослідників. Більшість робіт присвячені творчості композиторів (М. Адамо і Ф. Ліппманн, П. Луцкер, А. Кендалл, Б. Левік, Л. Орей, Дж. Роньоні, І. Сусідко, Р. Челетті), в яких крім біографічних відомостей, надається аналіз мелодичних, ритмічних та гармонічних особливостей опер, визначається їх роль в музично-театральній культурі епохи тощо. Важливі зауваження щодо вокально-виконавського стилю "bel canto" зроблені у дослідженнях та учбових посібниках по історії музики (В. Конен, Л. Кириліна, Д. Кимбел, Т. Ліванова, Л. Ратнер, М. Черкащина, А. Хохловкіна).

Багато досліджень вокального виконавства "bel canto" постає у вигляді життєпису відомих співаків (А. Альберт, А. Кальдара, А. Конті, Р. Карпф). Питання вокального мистецтва, особливості становлення та розвитку італійської арії висвітлені у дослідженнях Е. Сімонової, яка визначила фундаментальні принципи та історичні корні "bel canto" в процесі розвитку європейського класичного вокального мистецтва. Феномен "bel canto" комплексно розглядали П. Луцкер та І. Сусідко [2]. Вчені у роботах досліджували розвиток "bel canto" у XVIII столітті. Зокрема, у дослідженнях А. Стахевич [5] пропонується ідея взаємодії процесів композиторської творчості з вокальною педагогікою XVII–XIX століть. Спочатку слід розглянути розвиток італійської опери в історичному аспекті, завдяки чому прослідкуємо за становленням та розвитком італійської вокальної школи.

Виклад основного матеріалу. Оперний жанр, що виник на зламі XVII століття, – провідний у вокальній музиці. Він охоплює всі види

вокального мистецтва, синтезує музику, спів, слово, акторську майстерність, живопис, визначає й активізує розвиток виконавської культури, вокальної техніки. Тому основні етапи розвитку вокальних шкіл розглядаються у зв'язку з еволюцією оперного жанру. Відзначимо, що італійська опера протягом трьох століть (XVII–XIX) займала одне із центральних місць у європейській культурі, українській зокрема.

На думку Л. Ярославцевої, А. Хоффманн становлення та розвиток національної італійської вокальної школи пов'язане з формуванням вокально-виконавського стилю співу "bel canto". У більшості музикознавчих робіт (Ю. Волков, Б. Гнидь, Л. Кириліна, В. Тімохін) період становлення та розвиток італійської опери відносять до епохи бельканто (іт. "bel canto" – "прекрасний спів"). А. Хоффманн [3] виділяє характерні риси "bel canto", а саме:

- краса тембру;
- рівність голосу на всьому діапазоні;
- абсолютний контроль дихання (*filare il suono*);
- володіння *legato*;
- яскрава віртуозна техніка;
- уміння імпровізувати.

Так, у музично-історичних дослідженнях поняття "bel canto" трактувалося дуже широко – як вокально-виконавська школа, як стиль композиторського мистецтва, як педагогічна традиція. Три іпостасі "прекрасного співу" розглядалося, як правило, окремо. Однак, у роботах П. Луцкер, І. Сусідко [2], А. Стахевич [5] різні дефініції поняття "bel canto" взаємопов'язані. Науковці стверджують, що різні компоненти "bel canto" впливали один на одного, розвивались синхронно, визначали "злети та падіння" оперного жанру в Італії. Таким чином, цей феномен ми розглядаємо як комплексне явище, а творчість італійських композиторів, становлення та розвиток італійської опери в контексті культури "прекрасного співу".

Поняття "вокальна школа" вимагає чіткого формулювання. Широке визначення поняттю "вокальна школа" означив Д. Аспелунд [8, с. 76]: "вокально-педагогічна школа – це конкретна, цілеспрямована, організована система підготовки нових поколінь співаків та педагогів для конкретної діяльності, що історично змінюється". Зазначимо, що вокальна школа історично змінна, соціальна та національна. Процес історичної змінності вокальних шкіл завжди нерозривно пов'язаний з історичним розвитком музики, з конкретними вимогами виконавської практики. Зміни в громадському житті певним чином впливають на зміни пануючого естетичного світогляду, у зв'язку з чим змінюється і творчість композиторів, стиль музики, її жанри тощо. Тенденції нового, що виникають в ланці "композитор – співак", змушують виконавців знаходити нові технічні та виконавські прийоми, які поступово закріплюючись у практиці,

перетворюються в традиції і шляхом навчання передаються наступним поколінням співаків". Таким чином, виконавська школа завжди йде попереду педагогічної, а остання, в свою чергу, опираючись на досвід минулого і сучасного, готує співаків для майбутнього.

Зауважимо, що становлення італійської вокальної школи завершилося народженням нового жанру – опери, який втілює в себе все найкраще, що накопичилось за століття у народному, церковному та світському музичному мистецтві. Отже, гнучкість мелодії, динамічна та ритмічна різноманітність народних пісень (плач, тарантела, сициліана, ліричні) є джерелами вокальної основи італійського академічного співу. Важлива роль відводиться фонетичним особливостям італійської мови: обов'язкова вимова голосних відносно сусідніх приголосних, перед якими звучання голосних потребує високо піднятого піднебіння, відсутність складних словосполучень, активність артикуляції.

Надзвичайної віртуозності набуває оперний спів у XVIII столітті – в період панування на оперній сцені співаків-кастратів або сопраністів, які виконували сопранові та контральтові партії та володіли силою і красою звуку, надзвичайною віртуозністю й музикальністю. Мистецтво сопраністів відповідало естетиці опери *seria*, основу якої складали не індивідуальні музичні портрети, а лише відтворення деяких узагальнених почуттів – любові, ревності, героїки. Вокальний стиль опери *buffa*, серед вершин якої в Італії є твори Дж. Паезієлло, Д. Чімарози, відрізняється від опери *seria* меншою віртуозністю, простотою, вона вимагала від співака не лише вокальної майстерності, а й справжнього комедійного акторського таланту. Як пише Б. Штейнпресс, "у другій половині XVIII століття почався тріумфальний похід італійської комічної опери по Європі. Вона відтіснила "серйозну" оперу, яку тепер ставили лише в урочистих випадках при княжих дворах. Італійські композитори працювали на експорт, багато з них жили за кордоном. Італійські оперні трупи наводнили європейські міста. Італійська опера-комедія та опера-драма в цей період переживає підйом відкрився широкий простір для розквіту виконавської майстерності вокалістів" [9, 299 – 300]. Серед майстрів мистецтва *bel canto* – співаки-кастрати А. Бернаккі, Каффареллі, Ф. Бернарді, Фарініеллі, співачки Ф. Бордоні, Ф. Куццоні, К. Габрієлі, В. Тезі.

Але вже в кінці XVIII століття в опері відбулася історична перемога тенорів над співаками-кастратами. В операх-*seria* та операх-*buffa* тенорами виконувались другого плану ролі (пажі, пастухи). Наприклад, на прем'єрі опери Доменіко Чімарози "Тайний брак" (1792 р.) з великим успіхом співав тенор Джузеппе Віганоні. З цього часу чоловічі партії виконували тенори, а з появою таких майстрів як Андреа Нодзарі, Джакомо та інших, співаки-кастрати були витіснені з оперної сцени. Завершення нового виконавського стилю опери-*buffa* відбувається вже у XIX столітті та пов'язане з іменем композитора Джоаккіно Россіні.

Оперне мистецтво Італії, його "прекрасний спів" – це життя музичного театру, який є в будь-якому місці Італії, і передусім – "Мекки співочого мистецтва", що відбулася в Мілані – театру La Scala, урочисто відкритому в 1778 році оперою А. Сальєрі "Визнана Європа" – символічно для подальшої долі театру, який став плекати традиції bel canto, і вийшов не лише на європейський, а й світовий рівень оперного вокального виконавства [6]: співаки– італійці Дж. Грассіні, А. Каталані, Ф. Галлі, М. Ф. Малібран-Гарсія, Джулія і Джудітта Грізі, Дж. Б. Рубіні, Дж. Стреппоні, Ф. Таманьо, француз В. Морель, іспанець Дж. Гайяре, італійці Л. Тетраціні, М. Батістіні, А. Патті, болгарини Б.Христов та Н. Гяуров, українка С.Крушельницька, росіяни Ф.Шаляпін та Л.Собінов, італійці Е. Карузо, Т.Руффо, А. Пертіле, поляк А.Дідур, італійці Б.Джильї, Ф.Кореллі, Р.Тебальді, грекinya М. Каллас, італійці Т. Скіпа, Т.Гоббі, Дж.ді Стефано, К.Бергонці, М. дель Монако, Ф.Касотто, М.Френі, Дж. Семіонатто, П.Капучілі, Р. Скотто, Дж. Раймонді, Р. Панерайї, афроамериканка Л. Прайс, іспанці М. Кабальє, П. Домінго, австралійка Дж.Сазерленд, австрійка Е.ІШварцкопф, шведка Б. Нільссон та інші.

Перелік імен не претендує на повноту та вичерпність, проте вже він переконливо демонструє світову географію bel canto – як розвиток тези італійського співу, розвиток на новому, збагаченому національними барвами рівні.

Одним з багатьох солістів був Б.Христов того жтаки La Scala, виконуючи провідні партії басового репертуару. І. Іосіфов – один із найвідоміших педагогів Болгарії, професор Софійської консерваторії, що навчався у класі відомої болгарської співачки А. Тодорової, яка, в свою чергу, довгий час навчалася в Італії. Сам І. Іосіфов – виконавець партій ліричного тенора в основному в італійському репертуарі, які вимагали від співака досконалого володіння італійським bel canto. Н. Гяуров став третім виконавцем – після Ф.Шаляпіна та Н. де Анджеліса, знаменитого італійського баса 20-х – 30-х р.р. ХХ століття, – кого визнала Італія в головній ролі "Мефістофеля" А. Бойто. Цей співак стоїть у ряді кращих басів оперної сцени, вважається першим спадкоємцем великого Ф.Шаляпіна та спадкоємцем іншого артиста першої величини – італійського баса Е. Пінци. Та не лише Італія визнала цього співака – Паризька Grand Opera, Metropolitan Opera, тріумфи у світі...

Відома австралійка Дж. Сазерленд, успіхом якої критика вважала насамперед звернення до музики Г. Ф. Генделя, мріяла присвятити себе оперній творчості композиторів епохи розквіту італійського bel canto, й особливо Дж.Россіні, В. Белліні, Г.Доніцетті. Партія Лючії в опері Доніцетті "Лючія ді Ляммермур" в театрі Covent Garden вимагала беззаперечного володіння стилем класичного bel canto, відтак Сазерленд в Англії присвятила себе мистецтву "прекрасного співу", і несла своє бачення в кращі театри Європи та Америки, і в сам La Scala.

Грекиня, уродженка США М. Каллас [10] – співачка яскраво вираженого романтичного виконавського стилю, майстерності *bel canto*, дебютувавши в Афінах, стала солісткою La Scala, Covent Garden, оперного театру в Чикаго, Metropolitan Opera... Міжнародний конкурс вокалістів імені М. Каллас в Афінах – данина великому *bel canto* та його світовому статусу.

Таким чином, представники різних національних шкіл потужно понесли італійське *bel canto* у світ, даючи імпульс тим самим для нового розвитку тези.

Цей величезний пласт формування і розвитку італійської опери, зокрема вокально-виконавському стилю "*bel canto*", мав значний вплив на художньо-творчий розвиток відомих українських співаків і композиторів різних часів (М. Березовський, Д. Бортнянський, І. Рупін, С. Гулак-Артемовський, О. Мишуга, М. Донець-Тесейр, С. Крушельницька та багатьох інших митців).

Отже, дослідження вокально-виконавського стилю "*bel canto*", зокрема становлення і розвитку оперного жанру, позитивно впливатимуть на культурологічне осягнення вокальної музики підрастаючого покоління, на розширення їх знань та слухових уявлень про стильові і жанрові ознаки італійської вокальної музики, поглиблений екскурс в історію створення вокального твору, виявлення спільних художньо-стильових і жанрових ознак вокальної творчості як італійських композиторів, так і українських тощо.

Література:

1. Асаф'єв Б. Об опере. – М. – Л.: Музыка, 1976. – С. 31 – 72.
2. Луцкер П. В., Сусидко И. П. Итальянская опера XVIII века. – Ч. 2. : Эпоха Метастазіо. – М. : Классика – XXI, 2004. – 768 с.
3. Хоффманн А. Е. Феномен бельканто первой половины XIX века: композиторское творчество, исполнительское искусство и вокальная педагогика : автореф. ... канд. искусствоведения по спец. 17.00.02 – музыкальное искусство / А. Е. Хоффманн. – М., 2008. – 23 с.
4. Горович Б. Оперный театр. Пер. с польского М. Малькова. – М. – Л.: Музыка, 1984. – 224 с.
5. Стахевич О. Г. Основы вокальной педагогики / О. Г. Стахевич. – Суми : Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. – С. 41. – 92 с.
6. Константинова И., Тарасов Л. Ла Скала. – М.: Музыка, 1977. – 210 с.
7. Іванова І., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери: Західна Європа XVII – XIX століття // За ред. М. Черкашиної. – К.: Заповіт, 1998. – 384 с.
8. Аспелунд Д. Развитие певца и его голоса / Д. Аспелунд ; под ред. М. Львова. – М.-Л. : Музгиз, 1956. – 192 с.
9. Штейнпресс Б. Популярный очерк истории музыки до XIX века. – М.: Гос. муз. изд. – С. 179 – 313.
10. Мария Каллас: Биография, статьи, интервью: Пер. с англ. и итал. / Сост. Е. Гришина. – М.: Прогресс, 1978. – 216 с.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 02.04.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 15,81. Наклад 100 пр. Зам. 28.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».